

IV BÖLMƏ

KİTABXANALARDA İSTİFADƏÇİ TƏCRÜBƏSİNİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ ÜÇÜN İNNOVATİV YANAŞMALAR

Moderatorlar: *fil.ü.fəls.dok.* Şəfəq Əliyeva,
s.ü.fəls.dok. Züriyyə Qarayeva
Katib: Afət Məmmədova

HİRŞ İNDEKSİ VƏ BİR SIRA “HİRŞƏ BƏNZƏR” GÖSTƏRİCİLƏR

Ələmdar Qənbər oğlu Bayramov

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
BDU İnformasiya və sənəd menecmenti fakültəsinin dekanı,
alemdarbayramov@bsu.edu.az
<https://orcid.org/0000-0002-6599-5788>

Aysel Vaqif qızı Həsənova

ADMIU, Muzeyşünaslıq və turizm kafedrasının müəllimi
aysel.hasanova@admiu.edu.az
<https://orcid.org/0000-0002-4984-0401>

Açar söz: *Hirş indeksi, elmi məhsuldarlıq, sitat göstəriciləri, g-indeksi, i10-indeksi, m-indeksi, tədqiqatçıların qiymətləndirilməsi*

Ключевые слова: *индекс Хирша, научная продуктивность, показатели цитирования, g-индекс, i10-индекс, m-индекс, оценка исследователей*

Keywords: *Hirsh index, scientific productivity, citation indicators, g-index, i10-index, m-index, evaluation of researchers*

Xülasə: Məqalədə tədqiqatçıların elmi fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün istifadə olunan Hirş indeksi (h-indeksi) və ona bənzər digər göstəricilər təhlil olunur. Hirş indeksi tədqiqatçıların məhsuldarlığı və işlərinin təsirini sitatların sayı əsasında ölçür. Lakin bu indeksin məhdudiyyətləri səbəbindən g-indeksi, i10-indeksi, m-indeksi, p-indeksi və r-indeksi kimi alternativ metodlar da işlənilib hazırlanmışdır. Bu göstəricilər tədqiqatların daha dəqiq və ədalətli qiymətləndirilməsini təmin etməyə çalışır. Məqalədə hər bir indeksin üstünlükləri və çatışmazlıqları izah edilir, tədqiqatçıların dəyərləndirilməsində bir neçə göstəricinin birlikdə istifadə edilməsinin vacibliyi vurğulanır. Müəlliflər hesab edirlər ki, belə yanaşma elmi fəaliyyətin keyfiyyətinin daha obyektiv ölçülməsinə və elmi inkişafın təşviqinə kömək edə bilər.

Резюме: В статье анализируется индекс Хирша (h-индекс) и другие аналогичные показатели, используемые для оценки научной активности исследователей. Индекс Хирша измеряет производительность исследователей и результативность их работы на основе количества цитирований. Однако из-за ограничений этого индекса были разработаны также альтер-

нативные методы, такие как g-индекс, i10-индекс, m-индекс, p-индекс и r-индекс. Эти показатели пытаются обеспечить более точную и справедливую оценку исследований. В статье объясняются преимущества и недостатки каждого индекса и подчеркивается важность использования нескольких показателей совместно при оценке исследователей. Авторы считают, что такой подход может помочь более объективно измерить качество научной деятельности и способствовать научному развитию.

Summary: The article analyzes the Hirsch index (h-index) and other similar indicators used to assess the scientific activity of researchers. The Hirsch index measures the productivity of researchers and the impact of their work based on the number of citations. However, due to the limitations of this index, alternative methods such as the g-index, i10-index, m-index, p-index, and r-index have also been developed. These indicators try to provide a more accurate and fair assessment of research. The article explains the advantages and disadvantages of each index, and emphasizes the importance of using several indicators together in assessing researchers. The authors believe that such an approach can help to more objectively measure the quality of scientific activity and promote scientific development.

Giriş: Hirş indeksi (h-indeksi), tədqiqatçıların elmi məhsuldarlığını və tədqiqatlarının təsirini qiymətləndirmək üçün istifadə olunan bir göstəricidir. 2005-ci ildə Jorge E. Hirsch tərəfindən təqdim olunan bu indeks, tədqiqatçının həm məhsuldarlığını, həm də işlərinin sitatlarını bir araya gətirir. İndeks, bir tədqiqatçının "h" sayda məqaləsinin ən azı "h" sayda sitat aldığı zaman hesablanır. Məsələn, əgər bir tədqiqatçının 10 məqaləsi 10-dan çox sitat almışsa, o zaman onun h-indeksi 10-dur [1, 16569–16572].

Əsas hissə. h-indeksi müxtəlif tədqiqatçılar arasında müqayisə aparmağa imkan verir, bu da elmi karyera və maliyyələşdirmə üçün əhəmiyyətli ola bilər. Lakin h-indeksi, yalnız sitatların sayını nəzərə alır və tədqiqatın keyfiyyətini əks etdirmir. Tədqiqatçıların karyerası artdıqca, h-indeksi təbii olaraq artır. Bu, gənc tədqiqatçıların dəyərləndirilməsində ədalətli olmaya bilər. Müxtəlif elmi sahələrdə sitatların sayları dəyişə bilər, bu da indeksin istifadəsini çətinləşdirir [1, 16569–16572].

Hirş indeksindən sonra bir sıra "Hirşə bənzər" göstəricilər ortaya çıxmışdır ki, bunlar da tədqiqatçıların məhsuldarlığını və elmi təsirini qiymətləndirmək üçün istifadə olunur:

1. **g-indeksi:** Bu indeks, Hirsch indeksinə bənzəyir, lakin sitatların cəmini nəzərə alaraq daha müfəssəl bir qiymətləndirmə təqdim edir. g-indeksi, bir tədqiqatçının işlərinin "g" sayda məqaləsinin cəmi sitatlarının "g" kvadratına bərabər olduğu zaman hesablanır. Bu, daha çox sitat alan, lakin az sayda məqaləsi olan tədqiqatçıları mükafatlandırır [2, 131–152].

2. **i10-indeksi:** Google Scholar tərəfindən təqdim edilən bu göstərici, bir tədqiqatçının ən azı 10 sitat almış olan məqalələrinin sayını göstərir. Bu indeks, gənc tədqiqatçıların elmi karyeralarını qiymətləndirmək üçün daha uyğun bir metod olaraq görülür [3, 685–693].

3. **m-indeksi:** Bu, bir tədqiqatçının h-indeksini tədqiqatçıların karyerasının uzunluğuna bölməklə hesablanır. Bu, tədqiqatçıların məhsuldarlığını zamanla müqayisə etməyə imkan verir və daha gənc tədqiqatçıların mükafatlandırılmasını təmin edir [4, 411–426].

4. **p-indeksi:** P-indeksi, tədqiqatçının sitatlarının ümumi sayını onun yaşına bölməklə hesablanır. Bu, elmi karyerası boyunca sitatların artımını ölçməyə imkan tanıyır [4, 411–426].

5. **r-indeksi:** Bu, tədqiqatçıların tədqiqatlarına uyğun olaraq müvafiq sahələrdəki sitatların sayını qiymətləndirir. R-indeksi, müvafiq sahələrin spesifik tələblərinə uyğun qiymətləndirmə təqdim edir [5, 253–270].

Nəticə: Hirş indeksi, elmi tədqiqatçıların məhsuldarlığını və işlərinin təsirini qiymətləndirmək üçün əhəmiyyətli bir göstəricidir. Bununla yanaşı, "Hirşə bənzər" göstəricilər, daha geniş və spesifik yanaşmalar təqdim edir. Hər bir göstəricinin özünəməxsus üstünlükləri və çatışmazlıqları var. Tədqiqat

qatçıların dəyərləndirilməsi üçün müxtəlif göstəricilərin birlikdə istifadəsi, tədqiqatların keyfiyyətini daha doğru bir şəkildə əks etdirə bilər. Beləliklə, elmi mühitdə tədqiqatçıların və jurnalların qiymətləndirilməsində daha geniş bir yanaşma tələb olunur ki, bu da elmi tədqiqatların inkişafına və keyfiyyətinə müsbət təsir göstərə bilər.

Ədəbiyyat

1. *Hirsch J. E.* An index to quantify an individual's scientific research output //Proceedings of the National Academy of Sciences, 2005, 102(46), s. 16569–16572. <https://doi.org/10.1073/pnas.0507655102>
2. *Egghe L.* Theory and practise of the g-index// Scientometrics, 2006, 69(1), s. 131–152. <https://doi.org/10.1007/s11192-006-0144-7>
3. *Bornmann L., Mutz, R., Daniel, H. D.* The h-index of scholars: An overview of several approaches and new extensions// Scientometrics, 2008, 75(2), s. 685–693. <https://doi.org/10.1007/s11192-007-1883-3>
4. *Zhang L.* Citation-based indices for the evaluation of research productivity: A survey and comparison// Scientometrics, 2013, 97(2), s. 411–426. <https://doi.org/10.1007/s11192-013-1029-3>
5. *Waltman L., Van Eck, N. J.* The R- and Q-metrics: An overview of the theory and applications of the h-index and other citation-based metrics// Scientometrics, 2012, 91(1), s. 253–270. <https://doi.org/10.1007/s11192-011-0589-8>